

Rädda Barnen

VÄGEN IN

Förslag till metodutveckling med utgångspunkt i Hela Vägen

Malmö, hösten 2017

Sara Hultqvist, fil. dr. i socialt arbete

Jan Petersson, professor i socialt arbete

Förord

Denna rapport till Rädda Barnen belyser och analyserar hur verksamhetsprogrammet "Vägen in" kan utvärderas i en lokal kontext. Studien är genomförd i Malmö under hösten 2017 med deltagande av ett begränsat antal unga migranter. Den ska ses som en förstudie till en mer fullskalig studie – genomförd under en längre tidsperiod och med ett större antal deltagare. Forskarna har haft rollen som aktionsforskare där tanken har varit att tydliggöra metodproblem och tentativa resultat som kan vägleda ett ständigt pågående utvecklingsarbete av programmet.

Vägen in är ett unikt program genom att det tar sin utgångspunkt i både individperspektiv och utformningen av samhällets stöd för etableringen i Sverige. När det gäller individperspektivet är fokus att tillskapa egenkraft hos deltagarna. Den bärande idén är att denna i sin tur initierar förutsättningar för deltagarna att agera på ett integrerande sätt i det svenska samhället inom olika områden såsom boende, skola och försörjning. När det gäller samhällets stöd är syftet att de olika aktörerna tillsammans utformar sitt stöd så att insatserna bildar en sammanhållen och väl avvägd process för etableringen. Systemfel i processen ska identifieras och åtgärdas. I rapporten används utvärderingstermer där "outcome" handlar om individuellt förankrade mål, medan "output" refererar till samhälleliga mål. Vägen in ser individuell "outcome", som i rapporten benämns egenkraft, som en förutsättning för "output". Men för att möjliggöra effekten av "outcome" arbetar alltså Vägen in samtidigt med samhällsinsatsernas förbättring. Med fokus på "outcome" har Aaron Antonovskys begrepp KASAM (Känsla av sammanhang) använts som målvariabel i rapporten. Det innebär att det är förbättringar i komponenterna meningsfullhet, begriplighet och hanterbarhet när det gäller de unga migranternas orientering i det svenska samhället som är bryggan till de samhälleliga målen för integrering.

Projektledarens roll har betecknats som "professionell vän" för att ta fasta på att Vägen in är ett program inom Rädda Barnen där både professionell kunskap nyttjas i hanteringen såväl som mänsklig empati i mötet.

Förhoppningen är att Vägen in kan utvecklas i den riktning som presenteras i rapporten och känneteckna arbetet som anti-oppressivt som den engelska forskaren Lena Dominelli efterlyser som vägledande i ett globalt socialt arbete.

Jag vill tacka författarna till denna rapport, d.v.s. universitetslektor Sara Hultqvist vid Göteborgs universitet och professor emeritus Jan Petersson vid Linnéuniversitetet, båda verksamma inom socialt arbete. Vidare vill jag framföra ett tack till styrgruppen för Vägen in, Alexandra Fritzson som är nationellt programansvarig för Vägen in samt Susana Bernardini som är lokal projektledare och som lett det konkreta arbetet inom Rädda Barnen i Malmö. Sist men inte minst vill jag även tacka de ungdomar som deltog i, och bidrog till, studien. Tack vare dem har vi nu en rapport som kan utveckla både programmet och sättet som Rädda Barnen kan utvärdera verksamheter på.

Malmö i juni 2018

Mikael Sandgren

Innehåll

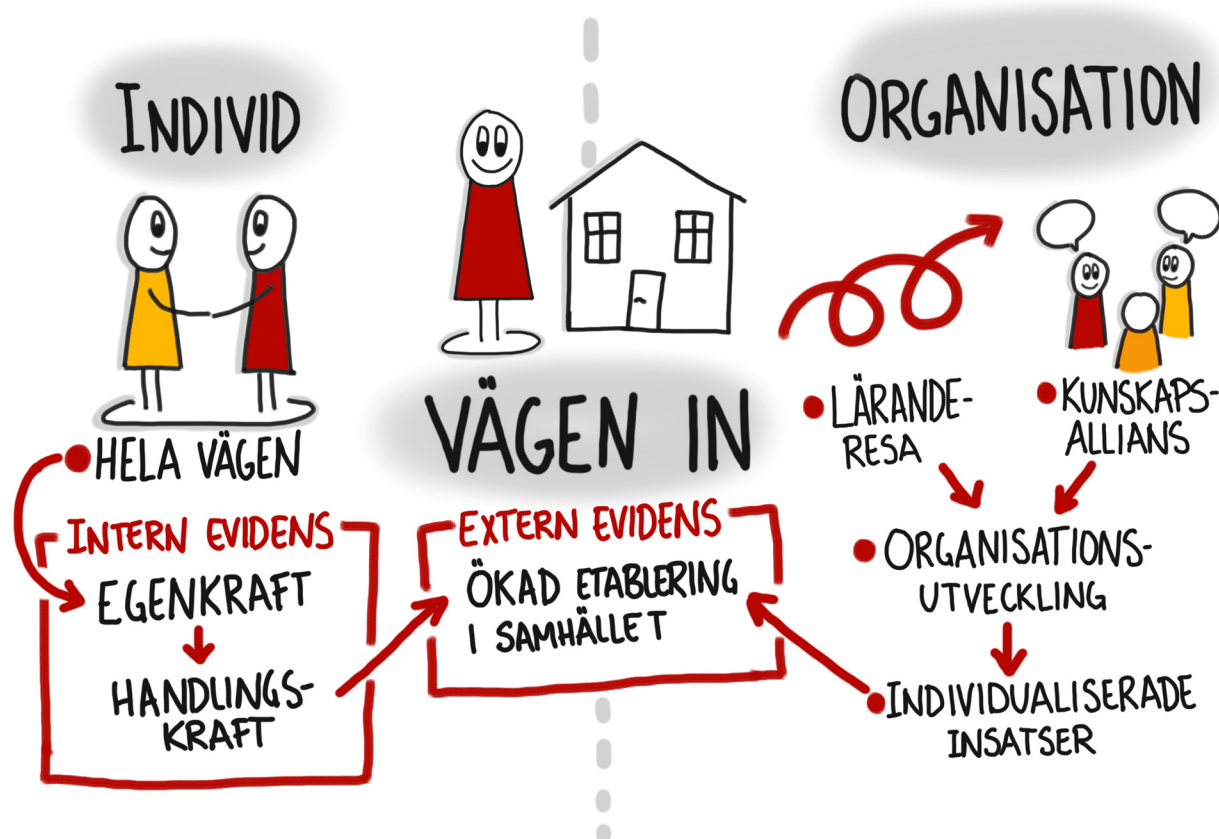
Inledning.....	1
Teori, det salutogena som utgångspunkt	3
Metod och material	6
Resultat	7
Sex unika individer med en sak gemensamt	7
Den lokala samordnaren som professionell vän och vägvisare	12
Lärdomar att dra på organisatorisk nivå och på strukturell nivå	13
Referenslista	16

Inledning

Hela vägen (HV) är en komponent i konceptet Vägen in (VI), ett arbetssätt som är under utveckling med Rädda Barnen som huvudman. Verksamheterna i Borlänge, Kalmar och Malmö ligger i framkant. VI utgår från att varje ensamkommande ung migrant har potential att stärka samhället om den kan frigöras och vice versa; samhällets resurser kan rätt använda bidra till att stärka varje ensamkommande ung. En sådan utveckling förutsätter att samhällets olika delar gör verklighet av talet om sektoröver-skridande samverkan inom VI i regi av Rädda Barnen – en ny allians i välfärdspolitiken skapas med nya arbetsformer. Individuell människohjälp (IM) och Föreningen Norden är jämte Rädda Barnen aktiva medlemmar i styrgruppen för VI. Styrgruppens sammansättning markerar att det är en icke-traditionell kunskapsallians och implementeringskonstellation som karaktäriserar arbetet.

Att civilsamhället – inte offentlig sektor – är konceptets bas är helt avgörande för dess värdegrund, där de unga individernas livslopp och förväntningar styr policyinriktningen. Traditionellt sett utgör detta en ny utvecklingslinje inom den svenska välfärdspolitiken som vilat på den offentliga sektorns hegemoni. Sedan början på 2000-talets har det emellertid öppnats upp för nya aktörer. Marknadsaktörer har släppts in under parollen om valfrihet och ökad kostnadseffektivitet. När nu den civila sektorns aktörer också välkomnas är det i mångt och mycket grundat i att det offentliga resurser blivit ansträngda samtidigt som det frivilliga sociala arbetet förväntas tillföra resurser (vid sidan av skattefinansiering). Förhoppningen är att det civila samhällets engagemang ska vara ett komplement i välfärdsfrågor och bana vägen för nya arbetssätt som vilar på en ordning där myndighetslogiker ersätts av civilsamhällslogiker. Fokus flyttas från en top down-orienterad välfärdspolitik till en bottom up-orienterad sådan.

Vägen in kan schematiskt beskrivas i följande figur som består av två huvuddelar.

Den ena ligger på **organisationsnivå** och den andra på **individnivå**. Ledord på organisationsnivå är för det första att initiera en *läranderes* – i varje kommun arrangeras en plattform för kompetensutveckling. Plattformen möjliggör för olika samhällssektorer att byta erfarenheter och skapa förståelse för varandras verksamheter. En läranderes pågår under ett bestämt antal träffar eller som en kontinuerlig

process över tid. För det andra betonas en *kunskapsallians* - med den ungas egna erfarenheter som utgångspunkt bygger de samverkande aktörerna upp en kunskapsbank där varje enskild ung och dennes unika väg in bidrar till att öka kunskapen och skapa evidens om vilka strategier som är framgångsrika. Kunskapsalliansen förutsätter ömsesidigt förtroende mellan aktörerna, en samsyn som grundläggs under läranderesan.

Föremålet för den här studien är Hela vägen i Malmö; det individuella arbetet med ensamkommande unga som sker i form av direktstödande verksamhet gentemot individer för att genom processtöd designa individens väg mot etablering. Insatserna ska ske utifrån individens särskilda behov och ha ett helhetsperspektiv. Insatser från olika samhällsaktörer samordnas för att ingen aktivitet ska falla mellan stolarna. Behoven ska tillgodoses i rätt ordning; rätt aktivitet ska haka i kedjan i rätt tid. En lokal samordnare koordinerar varje individs aktivitetskedja tillsammans med de aktörer som är delaktiga i individens resa och ser till att det inte uppstår tomrum mellan de olika aktörernas insatser.

Föreliggande studie

Föreliggande studie är en utvärdering av en specifik metod på *individnivå* som testas av Rädda Barnen. Syftet är att med utgångspunkt i tentativa resultat från en mindre intervjustudie diskutera den studerade metodens styrkor och svagheter. I intervjustudien har sex unga ensamkommande migranter deltagit. Urvalet är skevt och består av en välmotiverad skara personer som mer eller mindre på eget initiativ tagit kontakt med Rädda Barnen. Trots att de sex intervjuade unga inte utgör ett representativt urval är deras erfarenheter värdefulla och ger indikationer på hur metoden kan leda till ett ökat välbefinnande för unga ensamkommande. Vi vill beteckna den som en förstudie till en mer fullskalig undersökning som ska omfatta fler individer och spänna över ett längre tidsspänn.

Det direktstödande arbetet har för de unga vi intervjuat letts av en koordinator; Susana Bernadini. Susana, vars tjänstetitel är lokal samordnare, är för det första den som lyssnar av var och en av de ungas förväntningar på stöd och kartlägger behov och för det andra utformar insatser i samklang med dessa förväntningar. Med andra ord är hon den som för varje individ utformar en personlig profil, ett unikt och skraddarsytt arbetssätt. Kravet på den lokala samordnaren är att hen ska vara empatisk och ha en förmedlande roll och funktion.

Inom metoden Mind Spring (<http://mindspring-grupper.dk>) är målet att du som flykting tillsammans med andra flyktingar ska kunna skaffa dig nya insikter i de egna psykosociala reaktionerna på erfarenheter av krig, flykt och exiltillvaron. Gruppverksamheten utmärks av att en frivillig gruppleddare med samma modersmål som deltagarna, tillsammans med en professionell, leder gruppsamtalen. Det rör sig om en praktik som inte bygger på uppmaningar top-down utan från de ansvarigas sida syftar till att skapa ett reflexivt rum. En förebild för den lokala samordnaren skulle kunna vara det Järkestig-Berggren (2010) beskriver som att inta en position som "professionell vän". Detta tillskriver hon den ideala rollen för ett oberoende, någon som varken går socialtjänstens eller läkarkårens ärende utan tar en neutral mellanroll utifrån individens behov.

Från en annan utgångspunkt kan processen relateras till en individuell utvecklingsprocess som kan ge den deliberativa processen en karaktär av identitetsförändring som blir nyckeln i en stärkt egenkraft/handlingskraft.

Från Rädda Barnens sida har uttryckts en ambition att evidensbasera arbetet. Här har vi som forskare medverkat i att formulera en evidens avseende VI. Evidensbaseringen formuleras i två steg. För det första ska arbetet inom HV leda till att målgruppen kan öka sin egenkraft (och i förlängningen sin handlings-

kraft). Vi förbinder detta med Aaron Antonovskys (2005) teori om KASAM – att öka känslan av sammanhang hos de unga. Vi använder ett frågeformulär som utarbetats av Antonovsky. Evidensen riktas mot den outcome som genereras i målgruppen. Nielsen (2014) kallar detta intern evidens. KASAM består av tre komponenter; meningsfullhet, begriplighet och hanterbarhet, där den tredje komponenten hanterbarhet är den som kanaliseras in i en ökad egenkraft. Vi gör för varje individ både en totalskattning utifrån Antonovskys frågeformulär och en komponentskattning. Vi återkommer till hur vi operationaliserat KASAM i nästa avsnitt. Denna del ska sedan transporteras in i den organisatoriska delen i VI där myndigheter agerar för att underlätta för individerna att minska sitt bidragsberoende, få arbete och boende etc. Dessa resultat finns på strukturnivå. De är exempel på ett output-mått – extern evidens med Niensens terminologi (ibid). Den externa evidensen, mätt som exempelvis ökad grad av självförsörjning, kan inte ske utan att myndigheterna som samverkar på denna nivå följer de principer som beskrivits ovan. Annorlunda uttryckt är vår utgångspunkt att den externa evidensen förutsätter intern evidens. En stark känsla av sammanhang är korrelerad med egenkraft och detta i sin tur är en solid grund att stå på för de unga ensamkommande på deras väg in i samhället och de mål som ofta förknippas med integration; studier i det reguljära svenska utbildningssystemet, arbete, eget boende.

Återgår vi till helhetskonceptet Vägen In ska vi kommentera två punkter som har att göra med organisationsnivån, även om den nivån inte utgör vårt fokus. För det första ställer individperspektivet krav på organisationsutveckling i termer av att myndigheternas administrativa praktiker måste bli kongruenta med det sätt som formuleras i HV – nämligen det reflexiva. Bottom-up-perspektivet ska följa med in i myndighetshandlingen. För det andra ska det nya arbetssättet generera individualiserade insatser. Istället för att utgå från manualbaserade insatskataloger, som ofta hittills varit fallet i myndigheternas administrativa praktiker, är det den ensamkommande ungas egna behov som bör ligga till grund för insatserna. Ett exempel på hur det nya konceptet flyttar in är de medborgarcentraler, språkcaféer och skraddarsydd praktikplatser som växt fram inom VI.

Ambitionen är att rapporten ska bidra till framtagandet av ett arbetssätt där individernas egna upplevelser är i fokus och på ett nytt och pådrivande sätt är till gagn för de många ensamkommandes livssituation i deras nya hemland. Målet är alltså att ge arbetssättet fasta konturer – skapa en modell grundad på erfarenhetsbaserade iakttagelser, problematiserad utifrån uppfattningar om vad som är bra och vad som är dåligt och i denna dualitet genomföra ett utvecklingsarbete.

Teori, det salutogena som utgångspunkt

Den salutogena modellen (Antonovsky 1979, 2005) bygger på frågan: varför hamnar människor vid den positiva polen i dimensionen hälsa-ohälsa, eller vad får dem röra sig mot denna pol var de än befinner sig vid ett givet tillfälle? Aaron Antonovsky noterade i en undersökning för närmare 50 år sedan att över en fjärdedel av de tillfrågade i en grupp som bestod av överlevare från koncentrationsläger bedömdes vara vid tillfredsställande psykisk hälsa. Hur kom det sig att en ansenlig andel av gruppen som otvivelaktigt hade utsatts för både biologiska och sociala stressorer i extrem form trots allt mårde bra? Antonovsky drog efter iakttagelsen slutsatsen att om vi bortser från sådana stressorer som har en direkt nedbrytande inverkan på människan som organism är det svåröversäglbart vilka konsekvenser olika stressorer kommer få på människors hälsa. Att ställas inför en stressor leder till ett spänningstillstånd som måste hanteras. Hur framgångsrik denna spänningshantering är avgör om utgången blir sjukdom, hälsa eller något däremellan.

I den arbetshypotes Antonovsky utarbetade blev generella motståndsrresurser (GMR) ett centralt begrepp. Pengar, socialt stöd och kulturell stabilitet är exempel på GMR med kraft att bekämpa stressorer. Gemensam nämnare för alla GMR var att de bidrog till att göra stressorerna begripliga.

Genom att gång på gång göra intryck och upplevelser begripliga bidrar GMR på sikt till en stark känsla av sammanhang. Känsla av sammanhang kom att bli den salutogenetiska modellens centrala begrepp. Känsla av sammanhang (KASAM) är en global hållning som uttrycker i vilken utsträckning en person har en genomgripande och varaktig men dynamisk tillit till att 1. de stimuli som härrör från ens inre och yttre värld under livets gång är strukturerade, förutsägbara och begripliga, 2. de resurser som krävs för att möta de krav som dessa stimuli ställer på en finns tillgängliga, 3. dessa krav är utmaningar värda engagemang snarare än bördor (Antonovsky 2005, s. 46).

Med sin sociologiska skolning var det för Antonovskys del en självklarhet att inte bara biologiska faktorer är avgörande för människors hälsa. Också sociala faktorer måste tas i beaktande för att förstå vad som avgör varför en människa vid en given tidpunkt är vid god hälsa. Klass, kön och etnicitet är alla exempel på storheter som skapar mönster av erfarenheter med betydelse för graden av KASAM genom att bestämma vilka generella motståndsresurser som står individen till buds. Att vara rik eller fattig, kvinna eller man, svensk, syrier eller tysk har med andra ord ett avgörande inflytande på de livserfarenheter som skapar en starkare eller svagare KASAM (jfr Antonovsky 2005, s. 129).

I det här avsnittet har vi hittills gjort en rudimentär sammanfattning av de grundläggande beståndsdelarna i Aaron Antonovskys salutogenetiska modell genom att redogöra för modellens ursprung. I det följande presenteras de tre beståndsdelarna i KASAM, **begriplighet, hanterbarhet, meningsfullhet**.

Begriplighet: i vilken utsträckning inre och yttre stimuli upplevs som förnuftsmässigt greppbar, som ordnad och strukturerad information snarare än som oordnat kaosartat brus.

Hanterbarhet: i vilken utsträckning resurser upplevs stå till ens förfogande, resurser med vilka de stimuli som kommer emot en kan hanteras.

Meningsfullhet: i vilken utsträckning livet upplevs ha en känslomässig innebörd, att åtminstone några av de problem livet ställer en inför är värda att investera energi i, är utmaningar snarare än bördor. Meningsfullhet är KASAMs motivationskomponent.

I vår användning av den salutogena modellen tar vi för det första utgångspunkt i grundfrågan hur det kommer sig att människor som utan tvivel har upplevt stora påfrestningar trots allt framgångsrikt hanterar sin vardag, lever sina liv. Vi utgår inte från att de sex deltagare vi möter i studien definierar den egna hälsan som god men vi vet att många människor som överlevt krig och flykt genom historien lyckas skapa sig en ny fysisk och psykisk plattform trots att de utsatts för enorm belastning. Denna iakttagelse är analog med den Antonovsky gjorde på 1970-talet i sin undersökning av människor som överlevt koncentrationslägervistelser. För det andra använder vi det standardiserade frågeformulär som Antonovsky utarbetat. Vi nyttjar en förkortad version som består av 13 av fullformatsformulärets 29 frågor. Metodologiskt kan nämnas att formulärets frågor är så kallade fasettfrågor. Det innebär att även om varje fråga antingen handlar om begriplighet, hanterbarhet eller meningsfullhet så innehåller de element av de fyra fasetter som frågorna är utformade utifrån¹. Relationen mellan komponenterna begriplighet, hanterbarhet och meningsfullhet är oupplösligt sammanflätade men ändå teoretiskt åtskiljbara. Den viktiga konsekvensen för oss i vår användning av formuläret är att vi noterar det skattade värdet för varje komponent för varje intervjuperson, men vi sätter inte dessa komponenters respektive värde i relation till varandra. Vi relaterar i viss mån komponenterna till varandra när vi jämför intervjupersonernas självskattade poäng för varje komponent, men vi studerar inte komponenternas inbördes

¹ De fyra fasetterna är modalitet, källa, krav och tid. För en utförlig redogörelse av KASAM-formulärets konstruktion, se fjärde kapitlet i Antonovsky (2005).

förhållande till varandra i respektive intervjupersons självskattning. För det ändamålet är heller inte det formulär vi använder utformat (jfr Antonovsky, 2005, s. 124).

Vi har i vårt arbete med att ge Hela vägen teoretisk stadga introducerat begreppet *egenkraft* som en målvariabel (outcome). Egenkraft kan knytas till Antonovskys begrepp meningsfullhet. Det finns en brygga från skapad egenkraft till ökad meningsfullhet i så motto att egenkraft är en resurs som kan användas för att styra de egna livsomständigheterna. Upplevelsen av att det personliga handlingsutrymmet ökar leder inte per automatik, men sannolikt, till tilltagande känsla av meningsfullhet.

Det är möjligt att betrakta egenkraften från en annan synvinkel om vi knyter den till en identitetsstärkning/identitetsförändring. Identitet är socialt konstruerat i interaktion med andra. Den individuella identiteten har som teoretiskt begrepp genomlysts av sociologen Charles Cooley (1902) utifrån vad han benämner ett spegeljag. Identitet skapas enligt Cooley genom att vi som personer speglar oss i andras bilder av oss. Vi formas utifrån andras reflektioner över oss och hur vi uppfattar dessa. Att som ensamkommande, ung komma in i en grupp/gemenskap; i en organisation i det civila svenska samhället, kan stärka den egna identiteten i en från början svårtydbar omvärld. Som ung, ensamkommande skapar du en referens till det nya svenska samhället du förväntas ta del av och bidra i. Mats Alvesson & Yvonne Due Billing (2011 s. 142) påpekar att identitet är något som vi använder oss av för att för att förstå vilka vi är och förstå vilka andra är. Detta är den positiva spiralen. Här skapar identitetsbegreppet en ökad begriplighet för det samhället vi lever i. Kulturell kompetens blir till när identiteten utvecklas i relation till den samhällsliga infrastruktur som civilsamhället utgör. Hittills har vi resonerat om identitetsskapande som en för individen positiv utveckling, men det är också utifrån identitetsbegreppet som Goffman (1963) identifierar stigma som en åtskillnad mellan den faktiska bilden och den ideala bilden som finns i samhället. Det sker i konfrontationen med samhällets normer, när den faktiska bilden inte motsvaras av den som ses som den i samhället gynnade. Identiteten hos de ensamkommande unga kan alltså försvagas om de möts av fördomar och diskriminering, eller om de upplever att de inte motsvarar högt ställda förväntningar på exempelvis egenförsörjning.

En aspekt på hanterbarhet är kunskapen om och möjligheten att omfattas av de sociala rättigheterna. Vanligen talar vi om rättigheter i legal mening; att ha rätt till något enligt gällande lagar och regler. Skärskådar vi rättigheten kan vi betrakta den ur två synvinklar; den har en formell och en substantiell sida (jfr Blomberg & Petersson 2003). Det är nämligen inte en självklarhet att existensen av en rättighet automatiskt leder till att samma rättighet nyttjas. Ett problem för de ensamkommande är att de inte självklart känner till vilka rättigheter de omfattas av i Sverige. Eftersom rättigheterna skiftar beroende på var i asylprocessen de unga befinner sig och beroende på att asylpolitiken gjort tvära kast de senaste två åren är det ingen konstant kunskapsbas det rör sig om (jfr Nordling 2017). Istället gäller det att ständigt hålla sig uppdaterad på vilka regler som är aktuella. Att kunskapsbasen rörande rättigheter och skyldigheter är instabil förstärks av att asylprocesserna i de enskilda fallen präglats av rättsosäkerhet och brist på enhetliga bedömningsgrunder. Här har Rädda Barnen en förmedlande roll att uppfylla. I denna ingår att medverka till att de unga ensamkommande kan manövrera – framför allt – de sociala rättigheterna. Denna problematik knyter an till förhållandet mellan begriplighet och hanterbarhet. Även om en rättighet existerar och även om samma rättighet är känd är det inte en självklarhet att kunna tillvarata rättigheten. TH Marshall (1950) har genomlyst det sociala medborgarskapet som ”a status bestowed on those who are full members of a community” (s.18). Marshall anförde att en universell socialpolitik; en socialpolitik riktad till alla medborgare och inte bara de ekonomiskt utsatta, hade en sammanhållande effekt i ett samhälle genom att den bidrar till en kollektiv känsla av samhörighet. Ruth Lister (2007) för ett resonemang där hon fördjupar problematiken kring ett fullvärdigt socialt medborgarskap för utsatta grupper som migranter. Det har sammanfattats av Helene Jacobson Pettersson (2012) i några punkter.

Lister menar att man måste gå förbi det legala medborgarskapet genom att också introducera det levda medborgarskapet. Det levda medborgarskapet kan kringskäras både genom exklusion utifrån och inifrån – migranter får problem med rätten att vistas i landet respektive bor och lever i ett samhälle utan tillgång till landets välfärdsarsenal. Inom ramen för en universell socialpolitik kan det därför motiveras att vissa förmåner kan få förstärka universalismen med vissa partikulära välfärdsarrangemang åtminstone i en övergångsperiod.

Metod och material

Förstudien har bestått av intervjuer med deltagare och lokal samordnare. Vi som forskare har också parallellt med intervjuarbetet följt styrgruppens arbete via mejlkontakt och mötesprotokoll och deltagit på fler sammanträden. Intervjuerna med deltagare och lokal samordnare föregicks av testintervjuer med unga ensamkommande på annan ort. Där var det snarast formuläret vi testade, om det skulle förstås överhuvudtaget och om användningen av formulärfrågorna upplevdes som relevanta.

Under september 2017 genomförde vi intervjuer med sex av deltagarna i det lokala projektet i Malmö. En av intervjuerna var en parintervju där två unga på deras initiativ deltog samtidigt. Intervjuerna pågick i mellan 30 och 50 minuter. Samtliga intervjuer spelades in och minnesanteckningar togs. Vid ett par av intervjuerna deltog tolk medan resterande genomfördes med direktkommunikation. De unga fick själva bestämma om tolk skulle närvara eller inte. Varje intervju bestod av tre delar; en presentationsdel, en diskussionsdel och en avslutande del där KASAM-formuläret styrde. Efter presentation av oss som forskare och av studien uppmanades den unga presentera sig själv med namn, ålder och kort bakgrundshistoria. Diskussionsdelen kretsade runt de fyra nyckelorden förväntningar och farhågor samt möjligheter och hinder i relation till ankomsten till Sverige. I den tredje delen utgick vi som intervjuare från den korta versionen av KASAM-formuläret, innehållande 13 skalfrågor. I denna sista del bad vi uttryckligen de unga att i tanken referera till nusetituationen i vilken Rädda Barnen och VI var ett inslag.

Under december 2017 genomförde vi uppföljningsintervjuer med fem av de sex deltagarna. En av de sex hade förhinder. Honom intervjuade en av oss (Sara) vid ett tillfälle några veckor senare. Också vid den andra intervjuomgången genomfördes en intervju med två unga samtidigt. Intervjuomgång två var av uppföljningskaraktär och vi som forskare redogjorde för vårt syfte; att undersöka vad som hade hänt sedan senast och återigen be de unga fylla i KASAM-formuläret för att mäta eventuella skillnader i känsla av sammanhang hos individerna och hos de unga som grupp. Som intervjuare uppmanade vi de unga särskilt att reflektera över de egna erfarenheterna av deltagande i Rädda Barnens verksamhet sedan vi senast hade setts och konkret frågade vi om upplevelsorna av stöd från den lokala samordnaren. Alltså härrörde noterade skillnader troligen från deltagande i VI, även om mätmetoden inte garanterar att sådana skillnader nödvändigt vis hade att göra med deltagande i VI.

Innan vi går över till att presentera studiens resultat vill vi lyfta fram två metodologiska reflektioner. Den ena rör tidsspannet mellan de två intervjuomgångarna. Den andra rör oanade förtjänster med att använda KASAM-formuläret i intervjuer med ensamkommande unga.

För det första är två månader en relativt kort period när målet är att mäta hur deltagande i VI eventuellt påverkat de individer som deltagit. För flera av de unga intervjuade var väntan på olika myndighetsbeslut med stora konsekvenser för den egna livssituationen den allt annat överskuggande upplevelsen, en upplevelse som genomsyrade den berättelse de delgav oss under intervjun. Denna väntan rörde boende, utbildning, jobb och ytterst frågan om att få stanna i Sverige eller inte. Upplevelsen av väntan, av att sätta livet på paus och inte kunna planera framåt hade när vi sågs hösten 2017, pågått i ett tjugotal månader, för några ännu längre. Två månader är i ljuset av ovanstående en kort period och vi kunde också konstatera

att den totala skattningssumman var tämligen oförändrade i intervjuomgång ett och i omgång två. Hade tidsspannet mellan intervju nummer ett och intervju nummer två istället varit ett halvår eller mer så hade skattningssummorna sannolikt skiljt sig åt mer mellan de två intervjuomgångarna och vi hade med större precision kunnat sätta fingret på konceptet Hela vägens utvecklingspotential och förbättringspunkter som aktionsforskare.

För det andra framstår användandet av KASAM-formuläret i mötet med unga ensamkommande, utifrån det begränsade antalet genomförda intervjuer, som ett lovande metodologiskt angreppssätt. Givet att instrumentet är väl beprövat är detta ingen överraskning, men vad vi som intervjuare inte hade räknat med mätinstrumentets potential att öppna upp för existentiella diskussioner, avdramatisera frågor som annars ofta kräver en längre tids alliansskapande för att dryftas. Frågor som "Vad är meningen med just mitt liv?" och "Vad är viktigt för dig i ditt liv?" diskuterades på ett självklart och okonstlat sätt i ett deliberativt samtal som bara pågick i en dryg halvtimme av människor som nyligen träffats. Den på förhand givna formen, skattningsformulärets kompromisslösa upplägg, banade väg för ett samtal som vi gissar inte hade varit möjlig i en helt öppen intervju. Vi förespråkar att användning av den salutogena modellen genomsyrar arbetet i HV och att skattningsformuläret används regelmässigt. Det fyller dels en kartläggande funktion i alliansskapandet mellan den lokala samordnaren och den unga ensamkommande, dels har det potential att verka traumabearbetande.

Resultat

Sex unika individer med en sak gemensamt

I intervjuerna med de sex unga framträder sex olika livshistorier. Den gemensamma nämnaren är att de hösten 2017 på olika sätt och i skiftande utsträckning är engagerade i Rädda Barnens HV i Malmö och har kontakt med Susana, den lokala samordnaren. Fem av de sex livshistorierna präglas också av erfarenheten att fly från något snarare än till något. Annorlunda uttryckt har alla utom en drivits bort från sin familj och sitt nätverk ut i en okänd tillvaro, där Sverige först efter en tid på flykt kom att bli destinationen. I det följande presenteras de sex unga med några basfakta och en fylligare beskrivning med utgångspunkt i intervjuerna och i Susanas bilder av dem och vad de behöver. Resultaten från självskattningen redovisas och kommenteras.

Intervjuperson 1, Mehmet

Ålder: 21 år

Tid i Sverige: 1 år och 8 månader

Civilstånd: Ogift

Läge i migrationsprocessen: Tillfälligt uppehållstillstånd

Ursprungsland: Syrien

	Oktober	December
Begriplighet	34	27
Hanterbarhet	27	34
Meningsfullhet	28	27
Totalsumma	89	88

Mehmet är den av de sex intervjuade som har störst total skattningssumma av samtliga intervjuade vid

båda intervjuomgångarna. Totalsumman har inte förändrats nämnvärt mellan intervjuomgångarna. Den lilla minskningen skulle kunna tolkas som att Mehmet hade högt ställda förväntningar på deltagandet i HV.

När Susana först mötte Mehmet var hans önskan att få arbeta frivilligt. Han valde sedan att satsa på studier och att fokusera på det. Mehmet har inre drivkraft och Susana beskriver hur han ansträngde sig för att ta reda på vilka olika handlingsalternativ, när målet var att komma in i samhället. För Mehmet föll satsningen på språkstudier, att gå in för att lära sig svenska.

Mehmet beskriver vädret som en anledning till att han känner sig trött och låg. Han påpekar att många han känner tycker att vädret påverkar deras mående. Förutom vädret ser han emellertid inga stora hinder utan blickar framåt med tillförsikt. Han har kontakt med sin familj och det var ett familjegemensamt beslut att han skulle lämna landet för att slippa riskera bli inkallad. Mehmet vill fortsätta studera och har planer på att läsa till psykolog. Sin relation till Susana kommenterar han med följande ord: "Hon är en vän. Hon är jättesnäll".

Intervjuperson 2, Emina

Ålder: 26 år

Tid i Sverige: Emina är bosatt i Sverige sedan 2 år. Hon kom från Balkan till Norden 2012. Hennes man är född i samma land som hon, men han är uppvuxen i Danmark. Tanken var först att paret skulle bosätta sig i Danmark och under en period pendlade Emina mellan Kosovo och Danmark.

Civilstånd: Gift

Läge i migrationsprocessen: Permanent uppehållstillstånd, väntar på medborgarskap

Ursprungsland: Kosovo-Albanien

	Oktober	December
Begriplighet	24	20/18
Hanterbarhet	21	28/18
Meningsfullhet	28	24/22
Totalsumma	73	72/58

Emina skiljer sig från övriga unga intervjuade på flera sätt. Hon är den enda av de sex unga som är kvinna. Hon har permanent uppehållstillstånd och hon kom till Norden och sedermera Sverige på grund av att den man hon träffat levde här, inte på grund av flykt. Emina kommer dessutom från ett land i Europa, ett land hon då och då besöker.

Susanas bild av Emina är att hon är en ödmjuk och kompetent kvinna. Hennes behov har bestått i att få hjälp med att förstå svensk byråkrati, att bli stöttad i konkreta möten med Arbetsförmedlingen och att hitta sysselsättning som gör att vardagen får en struktur. Mötena mellan Susana och Emina har ofta präglats av praktiska frågor och göromål, men även bestått i diskussioner om vad det innebär att vara människa.

Eminas totala poäng efter första självskattningen i KASAM-formuläret är 73, hon har den näst största

totalsumman av de sex intervjuade. Eminas berättelse innehåller färre antal stressorer än de övrigas intervjuades berättelser och den, relativt övriga, stora summan är därför inte förvånande. Hon lever med man och barn och har en stabil plattform i sitt permanenta uppehållstillstånd, något övriga intervjuade saknar. För att tala med Antonovskys termer har Emina en rad generella motståndsfaktorer som övriga unga saknade, vid tiden för intervjuerna. Vid den andra intervjuomgången är summan mindre. Sannolikt speglar detta att hon när vi för en andra intervjuomgång avslutat sin praktik vid Rädda Barnen. Hon återkommer flera gånger till att hon varje vardagsmorgon såg fram emot att få göra nytta på Rädda Barnen medan hennes egen dotter var på förskolan några timmar, under tiden praktiken pågick. När vi ses för en andra intervju är praktiken avslutad och hon tycker vardagarna är innehållslösa och tråkiga. I andra intervjurundan prövade vi att särskilja ”nu” och ”efter avslutat engagemang” hos RB. Emina hävdade att det mesta hade blivit tristare under den senaste tiden, och det på grund av att hon inte längre hade sin praktik på Rädda Barnen att se fram emot till vardags.

Intervjuperson 3, Omar

Ålder: 25 år

Tid i Sverige: 2 år

Civilstånd: Gift, väntar på återförening med frun (som är kvar i Syrien)

Läge i migrationsprocessen: Tillfälligt uppehållstillstånd

Ursprungsland: Syrien

	Oktober	December
Begriplighet	22	26
Hanterbarhet	20	24
Meningsfullhet	26	21
Totalsumma	68	71

Susana beskriver hur arbetet i mötet med Omar i hög grad har bestått av samtal om demokrati och olika strategier för att påverka samhället, samt coaching mot att hitta passande sammanhang för Omar att arbeta ideellt i. Omar är en kompetent person som visar prov på stark vilja att vara med och förändra samhället. Omar är gift. Hans fru är kvar i Syrien. Omar kommer alltid till Rädda Barnen i sällskap med Muhammed.

I jämförelse med övriga intervjuades totala poäng i självskattningen i KASAM-formuläret ligger Omars summa någonstans i mitten. Detta gäller för båda intervjuomgångarna. Omar framstår som självsäker, men frustrerad. Han vill göra skillnad, men har inte hittat någon framkomlig väg. Omar är kritisk till svensk byråkrati och anser att långa väntetider hos många myndigheter hindrar samhällsutvecklingen. När det gäller det egna engagemanget i Rädda Barnens verksamhet lyfter han fram deltagande i barnverksamhet som värdefullt. När han är tillsammans med barn känner han sig som barn på nytt, säger han uppskattande.

Intervjuperson 4. Muhammed

Ålder: 22 år

Tid i Sverige: 2 år

Civilstånd: Ogift

Läge i migrationsprocessen: Tillfälligt uppehållstillstånd
Ursprungsland: Syrien

	Oktober	December
Begriplighet	24	27
Hanterbarhet	21	20
Meningsfullhet	20	22
Totalsumma	65	69

Susana menar att Muhammed är en eftertänksam person. Han observerar och funderar för att därefter tala och agera. I mötet med Muhammed har mycket handlat om att hitta rätt sammanhang för honom att arbeta ideellt i. Muhammad kommer alltid till Rädda Barnen i sällskap med Omar.

I jämförelse med övriga intervjuades totala poäng i självskattningen i KASAM-formuläret ligger Muhammeds summa i mittregionen vid båda intervjutillfällena. Summan är något större vid andra intervjuomgången. Det är främst poängsumman för begriplighet som ökat. Vi tolkar det som att deltagande i HV har gjort att det svenska samhället framstår som mer begripligt. Muhammed uttrycker frustration över svensk byråkrati och långa väntetider. Han menar att många nyanlända vill bidra i samhället men att det är svårt, på grund av byråkratin.

Intervjuperson 5, Hassan

Ålder: 19 år

Tid i Sverige: drygt 2 år

Civilstånd: Ogift

Läge i migrationsprocessen: Tillfälligt uppehållstillstånd

Ursprungsland: Afghanistan

	Oktober
Begriplighet	20
Hanterbarhet	20
Meningsfullhet	13
Totalsumma	53

Susana beskriver Hassan som lågmäld och försiktig. Vid deras möten kretsar samtalen om hans nuvarande situation och om hans framtidsplaner.

Hassan berättar att när han kom till Sverige överraskades han av frihetskänslan. "Sverige var ett fritt land, med snälla människor". Först efter ett tag kom längtan efter familjen ikapp. Han började känna sig

ensam. Att han kom till Sverige var en slump. Han visste ingenting om landet innan han kom hit. Han blev ivägskickad eftersom han var yngst av bröderna och riskerade att bli inkallad. Nu jobbar han extra med att städa hotell och han bor själv i en lägenhet.

Hassan fyller bara i KASAM-formuläret vid första intervjun. Totalsumman är låg. När vi ses för andra intervjun har han inte haft någon kontakt med Rädda Barnen sedan förra intervjun. Därför bestämmer vi att en jämförelse över tid inte är möjlig.

Intervjuperson 6, James

Ålder: 27 år

Tid i Sverige: 2 år

Civilstånd: Ogift

Läge i migrationsprocessen: Väntar på besked i asylutredningen

Ursprungsland: Iran

	Oktober	December
Begriplighet	18	22
Hanterbarhet	21	27
Meningsfullhet	13	24
Totalsumma	52	73

Susana beskriver James som en person med stor kreativitet och höga ambitioner. Han kom till Sverige för två år sedan. Han befinner sig i asylprocessen och väntar på besked. Väntan har påverkat honom mycket. Han har fått nog av kurser som inte är givande och vill hitta ett sammanhang där studierna utmanar honom och får honom att växa som människa. Susana beskriver arbetssättet i mötet med James som "tough love" och en stor dos humor. Med den inställningen hittar James drivkraft och motivation att gå vidare.

James totala poäng vid intervjuomgång ett, efter självskattningen i KASAM-formuläret är 52 med en fråga obesvarad. Det är en i jämförelse med övriga intervjuade låg siffra. Ser vi till Susanas beskrivning är detta inte förvånande. Vi tolkar det som att den ovisshet James lever i inverkar negativt på hans känsla av sammanhang. Mest påtagligt är det ifråga om meningsfullhet. James har i jämförelse med fyra av de andra fem intervjuade avsevärt lägre poäng för meningsfullhet. Eftersom den motivationella komponenten meningsfullhet beskrivs som den viktigaste (Antonovsky 2005 s. 50) är en låg poäng oroande. Samtidigt förefaller det som att Susana noterat behov som har med den här aspekten att göra när hon beskriver att hon prövat sig fram till strategier i mötet med James som verkar motiverande. James beskriver Susana som att hon är den som "gav mig nyckeln till mitt liv". Med henne har han viktiga samtal om viktiga saker. Vi ser också i James skattningsformulär en stor skillnad mellan omgång ett och omgång två. Summan för meningsfullhet har ökat. Med tanke på att komponenten meningsfullhet är den vi tolkar som central för att motverka känslor av vanmakt och främja egenmakt är en ökande känsla av meningsfullhet ett positiv förändring. Susanas utprovande av bemötandestrategier framstår som framgångsrika.

Den lokala samordnaren som professionell vän och vägvisare

Den bild av den lokala samordnaren som tonar fram är den av en professionell vän, men också vägvisare är ord som lätt associeras till de beskrivningar de unga ger av den lokala samordnaren (jfr. Järkestig Berggren 2010). Ulrika Järkestig-Berggren listar i sin avhandling om personliga ombud som yrkeskategori (ibid. s. 127-128) olika funktioner det personliga ombudet har för de intervjuade klienterna. Dessa funktioner påminner mycket om beskrivningarna de unga ger av den lokala samordnaren i VI.

I uttrycket professionell vän ligger bland annat att 'stå på den ungas sida'. De unga intervjuade upplever inte alltid att de vuxna de möter på Migrationsverket, Arbetsförmedlingen eller på kommunen står på deras sida, men det gör den lokala samordnaren. I professionell vän ligger också att gå bredvid i mötet med myndigheter, att följa med och lyssna och stötta. I rollen som vägledare hjälper den lokala samordnaren den unga med att orientera sig i samhället. Det kan dels handla om att hitta rätt i utbildningssystemet och dels om att prioritera rätt för att maximera sina chanser att få stanna i Sverige. Ytterligare en aspekt av vägvisandet rör vägen till vuxenliv. Den lokala samordnaren har för några av de intervjuade också fungerat som ställföreträdande förälder.

Den lokala samordnaren som professionell vän och vägvisare är den som personifierar VI för de unga intervjuade. Själv beskriver hon sin roll med att grunduppgiften är att möta och följa individer och grupper av nyanlända människor för att stärka dem och underlätta för dem att ta sig in i samhället. Hennes förhållningssätt syftar till att möta individernas behov. Hon menar att ambitionen är att möta varje deltagare där den befinner sig och genom att vara nyfiken och genuint intresserad få varje individ att prata om sina behov och finna sina egna vägar framåt. En viktig del av arbetet handlar om att få deltagarna att förstå olika centrala samhällsfunktioner. Här använder hon sig av sitt nätverk och sina erfarenheter. På så sätt och med hjälp av offentligt tillgänglig information arbetar hon tillsammans med deltagarna för att upptäcka hur saker hänger samman och vad som går att påverka på individnivå och vilka problem som måste angripas på en annan nivå. Susanas sätt att arbeta här kan beskrivas som en metod för att stärka medborgarskapet för de unga. De legala rättigheterna blir till levda rättigheter med hennes stöd.

De behov som hon hittills har stött på hos deltagarna har ibland varit av praktisk och konkret karaktär, som att försöka få till stånd en kombination av lönearbete och utbildning eller förstå olika myndigheters funktion och agera rätt i mötet med socialtjänst, Arbetsförmedling och Migrationsverk. Ibland har behoven varit av känslomässig karaktär, som att känna sig trygg, omtyckt och värdefull är behov som hon har stött på. Då har ett verktyg varit att försöka hitta en meningsfull sysselsättning utanför skol- eller arbetstid, att hitta ett sammanhang där deltagarna känner att de kan slappna av och ägna sig åt något de tycker är inspirerande och roligt. Ibland, men mer sällan än förväntat har hon mött psykisk ohälsa hos deltagare. När det har hänt har hon ansträngt sig för att utgå från det som fungerar snarare än att fastna i de frågor som rör det som inte fungerar i tillvaron. Hon berättar att hon har arbetat lösningsfokuserat och med ett tydligt framtidsperspektiv. Acceptans har varit ett nyckelord i de fallen och hon har försökt ge deltagarna verktyg för att de själva ska kunna hantera svåra känslor och tankar. Vid tecken på svårare psykisk ohälsa har hon guidat deltagaren till adekvat hjälp inom vården.

En viktig del av arbetet i VI är, enligt samordnaren, också att bemöta de missförstånd och oklarheter som finns kring normer och värderingar i det svenska samhället. Här gäller det att våga vara ärlig och förklara vad det innebär om man bryter dessa regler. Det kan röra sig om svensk lag och om oskrivna regler, som att det anses oartigt att inte se en person i ögonen när du handhälsar.

Att identifiera och kartlägga effekter av systemfel är en annan del av arbetet, en del av arbetet som inte

sker direkt i mötet med deltagare, menar den lokala samordnaren. Ett sådant systemfel som noterats är att socialsekreterare generellt är svårnådda, men i de stadsdelar hon som samordnare lyckats upprätta en god kontakt med socialtjänsten tycker hon sig skönja stor utvecklingspotential. När socialsekreterarna uppfattar henne som en resurs och som någon som kan underlätta deras arbete så har samarbetet kunnat utvecklas och synergier har nåtts. Hon har till exempel kunnat visa att hon har tid och möjlighet att agera vägvisare när deltagarna gått vilse bland välfärdsstatens aktörer och socialsekreterarna själva noterat behovet av en tätare kontakt och ett mer handfast stöd trots att de själv inte upplever sig ha utrymme för det i sina tjänster. När systemfel identifieras kan de alltså dels hanteras direkt och handgripligen som i exemplet ovan, men de ligger också till grund för ett strukturellt arbete med skapande av kunskapsallianser runt olika frågor, frågor som ska lyftas fram i samhällsdebatten via Rädda Barnen som organisation, genom påverkansarbete och utbildning.

Sammantaget är Susanas intention att hitta lösningar som både gagnar individen och samhället. Det handlar om att göra en positiv skillnad för varje enskild deltagare och om att arbeta med att finna lokala socialt hållbara lösningar för alla i samhället. Utgångspunkt är i varje enskilt fall den unga deltagarens situation och behov av stöd.

Lärdomar att dra på organisatorisk nivå och på strukturell nivå

När vi ser på den mycket specifika delen av Rädda Barnens samhällsintegrativa arbete i Vägen in som kallas Hela vägen och bedrivs av Susana under hösten 2017 kan vi slå fast att det direktstödande arbete Susana utför spelar stor roll för de enskilda intervjuade unga. Målet att utgå från individens behov uppnås. I det direktstödande arbetet lyckas Susana att som professionell vän bistå med den sortens stöd respektive individ efterfrågar.

Välfärdsstatens organisationer uppfattas ofta som hinder, men här kan Susana ofta mediera den upplevelsen genom att förklara varför Arbetsförmedlingen, skolan eller socialtjänsten ger de besked de ger. Vi skriver ofta, för givet den situation som råder för asylsökande i Sverige idag är det inte enkelt att rättfärdiga alla beslut som fattas. Väntetiderna är ofta långa hos statliga myndigheter och vid kommunen. Regler ändras och förutsättningarna för vad som gäller är därmed svåröverblickbara. I det läget hamnar Susana i en svår position där hon å ena sidan vill begripliggöra besked och beslut också i de fall när dessa inte är till den ungas fördel, och å andra sidan ser att givet de förutsättningar som gavs när frågan ställdes eller ansökan gjordes borde rimligen beslutet ha blivit ett annat. Att underlätta för den enskilda unga och samtidigt representera det svenska samhället är inte alltid en enkel balansgång.

En konkret organisatorisk fråga vi vill resa är den om handledning. Vi menar att det arbete Susana, och helt säkert hennes motsvarigheter i andra delar av det direktstödande verksamheten, hade kunnat göras mer robust och hållbart om handledning fanns med som ett regelbundet återkommande inslag. Dels förespråkar vi traditionell ärendehandledning där unika fall diskuterades hade underlättat för den koordinator som ofta är ganska ensam om att fatta stora och små beslut som rör individers vardag. Dels tror vi att det vi valt att kalla gränssnittshandledning hade gjort att Rädda Barnens direktstödande arbete hade getts mer stadga. Med gränssnittshandledning tänker vi oss ett forum där frågor om gränsdragning mellan välfärdsstatens organisationer och Rädda Barnen diskuterades. I det enskilda fallet kan det röra sig om huruvida det är lärare, socialsekreterare eller handläggare på Arbetsförmedlingen eller Migrationsverket som har ansvar för en eller annan fråga. Ett forum där sådana frågor diskuterades och där diskussionen togs tillvara i en ständigt växande kunskapsbank tror vi dels hade underlättat för den som arbetar direktstödande verksamheten, dels hade stärkt Rädda Barnens profil i mötet med välfärdsstatens organisationer.

De teoretiska resonemangen i den här rapporten, intervjustudien och största delen av resultatdiskussionen har rört det direktstödande arbetet inom HV, Rädda Barnen i Malmö. Vi har emellertid under arbetets gång då och då i diskussioner återkommit till tre olika ämnen som snarare är av generell karaktär och gäller all social verksamhet bedriven av ideell sektor. Det rör för det första den stora tilltron till ideell sektor som staten med den politiska ledningen i toppen hyser, för det andra om projektformen som driftsform och för det tredje det täta samarbetet mellan stat och civilsamhälle. Vi vill lyfta tre potentiella risker som har att göra med ovanstående.

Att staten hyser stor tilltro till att organisationer som exempelvis Rädda Barnen och Röda Korset ska bidra med att hantera många av de utmaningar vi som samhälle står inför i och med att vi befinner oss i en tid av stora folkförflyttningar är knappast förvånande. Flera av civilsamhällets organisationer har lång erfarenhet och mycket kompetens när det gäller att bistå människor på flykt. Dessutom har de ideella organisationerna helt andra förutsättningar än de statliga att kunna möta människor på deras egna villkor, utan att ett sådant möte mellan organisation och individ begränsas av regler och administrativa rutiner. Den stora tilltron till att civilsamhällets organisationer nu ska träda in och göra fler uppgifter än tidigare visar sig bland annat i statliga medelutlysningar och andra ekonomiska möjligheter att expandera sin verksamhet. Här ser vi en risk att företrädare för civilsamhällets organisationer 'tar sig vatten över huvudet', tar sig an uppgifter och tackar ja till uppdrag som de saknar resurser och mandat att utföra i sin iver att göra gott och bidra till samhällsutvecklingen nu när statsmakterna efterfrågar dem. Ytterligare en risk med ett sådant scenario är att staten på sikt frånhänder sig ansvar över viktiga sociala samhällsfunktioner och att civilsamhället förr eller senare står ensam med ett alltför tungt ansvar.

Att mycket av det arbete som görs inom civilsamhällets organisationer görs i projektform är ofta ändamålsenligt och effektivt. Det möjliggör för organisationerna att förändra sig snabbt och anpassa sin verksamhet efter aktuella sociala utmaningar. I kölvattnet av de stora strömmar av ensamkommande unga som kom till Sverige under 2015 och 2016 har civilsamhällets organisationer till exempel snabbt kunnat skala upp sina stödinsatser riktade till just denna målgrupp. Detta arbete har ofta skett i projektform. Baksidan med projektet som organisationsform är att det kan uppstå en projektrötthet inifrån organisationen där både medarbetare och brukare saknar en fast grund att utgå från. Den allians som byggts upp i det direktstödande arbetet blir tidsbegränsad och ofta påtagligt kort. Det går sällan för den anställda att ge några utfästelser om att finnas till hands nästa år eller så länge du som brukare behöver stöd, varken som enskilt projekt eller i sin roll som direktstödande person i ett projekt. För brukare läggs ofta upplevelser av att delta i olika temporära projekt till en erfarenhetsbank där erfarenheterna liknar varandra för att till sist bilda en klangbotten av misstro. Det vanliga mönstret är att gå in med höga förhoppningar i ett nytt projekt, för att i takt med att projekttiden lider sänka dessa förhoppningar och i efterhand se på tiden i projektet som ännu en besvikelse. Tilläggs kan att den tillitsbrist som uppstår när förhoppningar byts mot besvikelser kan ha smittoeffekter, det vill säga påverka också andra (Abrahams-son & Agewall 2009).

Den tredje och sista risken vi vill flagga rör på ett till synes paradoxalt vis risken för en alltför god samverkan mellan civilsamhälle och stat. Tätt samarbete mellan organisationer är ofta något eftersträvsvärt i tider där samverkan är ett honnørsord i såväl managementlitteratur, mycket forskningsbase-rad organisationsteori och i politisk retorik om hur samhället bör ordnas. Allt har emellertid två sidor och baksidan av samverkansmodeller är att styrkeförhållandena sällan är jämlika. I de fall då staten stöttar verksamheter drivna av civilsamhällets organisationer, kanske både genom att ge dem mandat att utföra vissa uppgifter och genom pekuniära medel, finns risken att den nära kopplingen suddar ut den idéburna organisationens särprägel i den aktuella verksamheten. Medvetet eller omedvetet neutralise-ras det som var den särskilda organisationens värdegrund och efter en tid bedriver den civilsamhälleliga

organisationen ett projekt som liknar vilken statlig eller kommunal verksamhet som helst. Det unika har fått ge vika. Inom forskningen talas om "kooptering" (se ex. Magnusson 1998) när en maktkritisk rörelse bakbinds och oskadliggörs av den etablerade makten. Koopteringen kan ta sig uttryck genom att ekonomiska bidrag knyts till lojalitet, statliga medel utbetalas till en ideell organisation och i gengäld förväntas organisationen anpassa sig efter den statliga politiken.

Referenslista

Abrahamsson, Agneta & Agevall Lena (2009) "Välfärdssektorns projektifiering – kortsiktiga lösningar av långsiktiga problem?" Kommunal ekonomi och politik, volym 13, nr. 4

Alvesson, Mats & Due Billing, Yvonne (2011) Kön och organisation. Lund: Studentlitteratur

Antonovsky, Aron (2005) Hälsans mysterium. Stockholm: Natur & Kultur

Blomberg, Staffan & Petersson, Jan (2003). "Offentlig äldreomsorg som del i det sociala medborgarskapet" Socialvetenskaplig Tidskrift nr. 4

Cooley, Charles Horton (1902) Human Nature and the Social Order New York: Charles Scribner

Goffman, Erving (1963) Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall

Jacobson Pettersson, Helene (2012) Creating Social Citizenship: young people, ethnicity and participation in a Swedish local context Linnaeus University Dissertations 102

Järkestig-Berggren, Ulrika (2010) Personligt ombud och förändringsprocesser på det socialpsykiatriska fältet Linnaeus University Dissertations 77

Lister, Ruth (2007) "Inclusive Citizenship: Realizing the Potential" Citizenship Studies nr. 11

Magnusson, Jan (1998) "Den korporativa hivpolitiken" Socialvetenskaplig tidskrift nr. 2-3

Marshall, TH (1950) Citizenship and Social Class Cambridge: Cambridge University Press

Nielsen, Per (2014) "Evidensbaserad praktik – teori och tillämning" I Nielsen (ed) Implementering av evidensbaserad praktik Malmö: Gleerups förlag

Nordling, Vanna (2017) Destablising Citizenship Practices. Social work and undocumented migrants in Sweden. Lund: Lund Dissertations in social work

<http://mindspring-grupper.dk>

